

5

jaar

College voor
de Rechten
van de Mens

VN-verdrag handicap in Nederland

14 juli 2021

College voor de Rechten van de Mens

Postbus 16001
3500 DA Utrecht

bezoekadres:
Kleinesingel 1-3
3572 CG Utrecht

030 888 38 88
info@mensenrechten.nl
www.mensenrechten.nl

Voor vragen kunt u een e-mail sturen en
op werkdagen bellen van 10.00 - 16.00 uur.

Ontwerp

Ontwerpwerk, Den Haag

Fotografie

Arenda Oomen

Interviews

Arend Hulshof

Druk

van Deventer, 's-Gravenzande

Inhoud

Voorwoord	4
‘Zodra de pandemie onder controle is, reis ik naar Mexico’	6
‘Mensen die het verdrag niet kennen, zouden verplicht een cursus moeten volgen’	11
‘Kijk naar onze talenten in plaats van naar onze beperkingen’	16
‘Zonder het verdrag was mijn museum-project misschien niet zo succesvol geweest’	21
Vijf jaar VN-verdrag handicap: een historisch verdrag voor mensen van wie de rechten nog niet vanzelfsprekend zijn	26

Voorwoord

Op 14 juli 2021 was het precies 5 jaar geleden dat het VN-verdrag handicap voor Nederland ging gelden. Een mijlpaal. Mensen met een beperking hadden namelijk lang op dit moment gewacht; de inwerkingtreding van hun ‘eigen’ verdrag. Een “iconisch moment”, zoals Collegelid Marjolein Swaanenburg-van Roosmalen verderop in dit boekje zegt.

Het verdrag stelt dat mensen met een beperking net als ieder ander mee moeten kunnen doen in de samenleving. Zij hebben dezelfde mensenrechten als iedereen. Het verdrag gaat dan ook over alle belangrijke onderdelen van het leven: wonen, onderwijs, werken en vrije tijd. Met het ondertekenen van het verdrag in 2016, verplichtte Nederland zich om te zorgen dat mensen met een beperking deze rechten ook echt kunnen genieten. Werk aan de winkel dus.

Inmiddels zijn we alweer 5 jaar verder. Een mooi moment om de balans op te maken. Hoe is het de afgelopen jaren gegaan? Wat is er veranderd in het leven van mensen met een beperking? Om het eerste lustrum te vieren heeft het College een portrettenreeks gemaakt die online verscheen. Aan vier ervaringsdeskundigen heeft het College gevraagd wat het verdrag voor hen betekent. Nathalie Versteegen, Esmée Kroon, Sven Pluimers en Roos Wattel vertellen hun verhaal over de vier belangrijke onderdelen van het verdrag.

Daarnaast vertelden Collegeleden in een groepsinterview over wat er volgens hen al is bereikt in Nederland en waar nog hard aan gewerkt moet worden.

In deze uitgave zijn alle interviews gebundeld. Onze hoop als toezichthouder op de uitvoering van het verdrag is dat het bij het volgende lustrum, over vijf jaar, nog meer te vieren is. Ik wens u veel leesplezier.

Met vriendelijke groet,

Adriana van Dooijeweert,
voorzitter van het College

Nathalie Verstegen

**‘Zodra de pandemie
onder controle is,
reis ik naar Mexico’**

Ze geeft lezingen, reist de wereld over en werkt voor een multimediacentrum. En dat terwijl Nathalie Verstegen door zuurstofgebrek bij haar geboorte noch kan lopen noch praten. Deze zomer verlaat ze haar ouderlijk huis. Ze gaat zelfstandig wonen, én wil zelf de regie houden. ‘Ik bepaal wie er aan mijn lijf zit.’

Op Twitter omschrijft Nathalie Verstegen (32) zichzelf als ‘ondernemend, impulsief, kritisch, eigenwijs, geduldig, ongeduldig en reislustig’. Dat laatste onderstreept ze op haar eigen website met foto’s van haarzelf in de haven van Sydney met het beroemde Opera House. Dat was in 2017 toen ze met twee assistenten een maand door Australië reisde. Op een andere foto zie je haar in de woestijn met achter haar de gigantische roodbruine rots Uluru. Eerder bezocht Verstegen ook al New York en Californië. En met een camper reisde ze door Scandinavië.

Verstegen omschrijft zichzelf ook als ‘niet-sprekende spreker’. Sinds 2017, kort na de Australië-reis, geeft ze lezingen. Doordat ze bij haar geboorte te weinig zuurstof kreeg, kan ze niet praten, zoals ze ook niet kan lopen of goed met haar handen kan bewegen. Een spraakcomputer die ze sinds 2006 gebruikt, biedt echter uitkomst. Ook tijdens dit gesprek beweegt ze voortdurend met haar ogen over het scherm dat aan haar rolstoel is bevestigd. Door naar letters te kijken vormt ze woorden en uiteindelijk zinnen. En zo kan ze voor een groep mensen met de stem van haar computer vertellen over haar leven.

Dan heeft ze het bijvoorbeeld over haar initiatief om zelfstandig te kunnen wonen. Ook dat startte ze in het, in vele opzichten, bijzondere jaar 2017. Op Twitter had ze de vraag gesteld: wie met haar zou kunnen meedenken bij 'het opzetten van een eigen vorm van wonen voor mensen met een lichamelijke beperking'. Ze wilde het ouderlijk huis uit, maar moest er niet aan denken om in een instelling te wonen.

Al snel kreeg ze een reactie van WOONLINK, een organisatie die eerder betrokken was bij het opzetten van woongroepen voor mensen met voornamelijk verstandelijke beperkingen. Verstegen bezocht er een paar om te kijken wat ze wel en niet zou willen. Om alles te kunnen betalen kopen de meeste groepen gezamenlijk hun zorg in.

**'Ik heb altijd een assistent nodig.
Alleen kan ik niets. Daarom is het zo
belangrijk voor me dat ik hen zelf
kan uitkiezen'**

En dat laatste wil Verstegen niet. Althans een deel van de zorg wil ze best met medebewoners inkopen, maar graag wil ze wel de regie in handen hebben. Zo wil ze bijvoorbeeld altijd haar eigen assistenten kunnen uitkiezen. 'Ik wil bepalen wie er aan mijn lijf zit.' Door haar beperking heeft ze voortdurend zorg nodig. 'Van 's morgens tot 's avonds.' Ook bij dit gesprek zit Anja naast haar, een van haar assistenten die haar helpt bij het formuleren van de antwoorden.

En nee, dat betekent niet dat ze niets kan. Ze schatert het uit als ze haar computer laat vertellen dat mensen haar soms liefelijk over haar hoofd aaien. En dat ze steeds haar begeleiders aanspreken in plaats van haar. Alsof ze naast een lichamelijke beperking ook

verstandelijk gehandicapt is. Die mensen hebben geen idee dat ze op een school werkt als logopedie-ondersteuner waarbij ze kinderen helpt die ook een spraakcomputer hebben. Bovendien werkt ze bij multimediacentrum Pluryr waar ze stukjes schrijft en filmpjes maakt. In 2018 interviewde ze minister van Volksgezondheid en vice-premier Hugo de Jonge. 'Aardige man is dat.' Het filmpje staat op haar website.

Na overleg met WOONLINK besloot Verstegen de vereniging Mindset Wonen op te richten. Een woongroep wilde ze niet. In plaats daarvan zou Mindset een aantal woningen huren in een te bouwen appartementencomplex in Nijmegen waarin zij met negen andere mensen met een lichamelijke beperking zal gaan wonen. Ze zullen alles zelf regelen. Allemaal krijgen ze hun eigen appartement naast de gemeenschappelijke ruimte die ze huren.

In maart 2020 begon de bouw. De woning van Verstegen is helemaal naar haar wensen ontworpen. Zonder drempels en met bredere deuren zodat je er gemakkelijk met een rolstoel doorheen kunt bewegen, deuren die bovendien met een knop te bedienen zijn. Alles liep gesmeerd, en inmiddels is haar appartement zo goed als klaar. In augustus krijgt ze de sleutel – een zogeheten druppel, oftewel een plastic plaatje die je langs een strip kunt trekken waarna de voordeur opengaat. Nu ze eindelijk haar ouderlijk huis in het Brabantse Herpen gaat verlaten, kan ze haar geluk niet op.'

Gevraagd naar het VN-verdrag handicap zegt Verstegen tot nu toe weinig van de Nederlandse ratificatie in 2016 gemerkt te hebben. Op Facebook heeft ze er wel over gelezen, maar ze had toen al weinig verwachtingen. Teleurgesteld is ze dus niet. Wel zou ze willen dat de overheid de zorg en de indicatiestelling wat eenvoudiger zou maken. 'Er zijn nu wel heel veel verschillende regelingen.' Haar beperking is niet levensbedreigend, en daarom heeft ze bijvoorbeeld geen toegang tot het Persoonlijke Assistentie Budget, licht ze toe.

‘Doordat mijn handicap uniek is, val ik buiten verschillende regelingen en krijg ik minder zorg vergoed. Dat is lastig. Zeker omdat ik wel altijd iemand om me heen nodig heb. Als ik dat niet heb, dan sta ik in de wacht. Alleen kan ik niets. Daarom is dat zo belangrijk voor me.’
Ze kijkt serieus, maar haar ogen beginnen weer te glinsteren als ze tot slot vertelt over haar volgende reis. Ze lacht breeduit en maakt joelende geluiden. Die reis zal naar Mexico gaan, vertelt ze via de spraakcomputer. Zodra de pandemie onder controle is, zal ze een ticket boeken.

Esmée Kroon

**‘Mensen die het
verdrag niet kennen,
zouden verplicht een
cursus moeten volgen’**

Hoewel Esmée Kroon (22) last heeft van chronische pijn kwam ze tijdens haar studie obstakels tegen die studenten zonder beperking echt niet hebben. Toch haalde ze haar diploma, met negens en tiens. Want: 'Als iemand zegt dat ik iets niet kan, dan moet en zal ik laten zien dat het me wel lukt.'

In de zomer van 2017 begon de toen 18-jarige Esmée Kroon met de opleiding gehandicaptenzorg. Ze werkte toen al bij een theater-werkplaats voor mensen met een beperking en wilde leren hoe ze daar ook zorg kon verlenen.

Dat ze zelf gediagnosticeerd is met verschillende chronische ziekten en voortdurend last heeft van pijn was niet per se haar drijfveer om voor mensen met een beperking te werken, zegt ze. Wel kan ze de doelgroep daardoor beter begrijpen, voegt ze toe. Ook zij botst door haar beperking regelmatig en onnodig tegen obstakels aan.

Een opleiding evenementenorganisatie had ze daarom eerder voortijdig af moeten breken. Het ging niet meer met alle pijn. Ze had goede hoop dat dat bij haar nieuwe opleiding beter zou gaan. Die school leidde immers begeleiders op voor de gehandicaptenzorg, en zei bovendien een plek te willen zijn waar er naar oplossingen gezocht zou worden als je door je beperking ergens tegenaan liep.

'Dat bleek al gauw niet altijd te kloppen', zegt Kroon. Door de pijn die Kroon voortdurend voelt, kan ze slechts halve dagen werken en slijkt ze dagelijks morfinepillen met heftige bijwerkingen als vermoeidheid, slechte concentratie en duizeligheid. De medicijnen dempen

bovendien niet alle pijn. Daarvoor zou ze meer morfine moeten slikken. 'Dat deed ik een tijdje', vertelt ze. 'Maar ik veranderde in een zombie, kon alleen maar slapen en werd er depressief van. Daarom koos ik voor een lagere dosis morfine. Liever meer lichamelijke pijn als ik me daardoor mentaal beter zal voelen.'

Aan het begin van het eerste studiejaar meldde Kroon zich bij het zorgteam van de opleiding. Ze vertelde er over haar beperking en legde uit wat ze nodig had. Een liftpas bijvoorbeeld, zodat ze toegang kreeg tot de docentlift. Traplopen is te belastend, en lang staand wachten voor de leerlinglift eveneens. Maar de docentlift mocht alleen door leerlingen in een rolstoel worden gebruikt. Daardoor had Kroon elke schooldag onnodig veel pijn. Pas in het tweede jaar kreeg ze die liftpas. Een ambulant begeleider van de externe organisatie Passend onderwijs had aan de bel getrokken waarna er alsnog een uitzondering werd gemaakt. 'Jammer dat ik het niet zelf kon regelen.'

Ook bij het afleggen van examens kreeg Kroon niet wat ze nodig had. Door de pijn kan ze niet lang op een stoel zitten. Tussendoor moet ze soms even een rondje lopen en bepaalde oefeningen doen. Ze vulde een aanvraagformulier in, waarna ze per mail bevestigd kreeg dat er voor haar een apart lokaal gereserveerd zou worden.

Maar bij de uitvoering ging het mis. Op de dag van het eerstvolgende examen bleek namelijk niemand ervan te weten. Ik had nog vijf minuten voor ik moest beginnen en stond te huilen van de stress. En zo moest Kroon alsnog in de zaal met vijftientig andere leerlingen zitten om het examen af te leggen. Ondanks alle stress haalde ze het examen wel.

'Ik ben een doorzetter', licht ze toe. 'Als ik te horen krijg dat ik iets niet kan dan moet en zal ik laten zien dat het me wel lukt.' Ze vertelt hoe iemand op school haar adviseerde te stoppen met de opleiding. 'Jij zult later toch geen baan vinden', herinnert Kroon zich. 'Je kunt beter een uitkering aanvragen.'

Opnieuw zette Kroon haar boosheid om in doorzettingsvermogen. Met succes. Begin 2021 haalde ze haar diploma. ‘Met negens en tiens’, zegt ze trots terwijl ze het paarskleurige diploma toont. Door corona was er helaas geen officiële uitreiking.

Een half jaar na haar afstuderen volgde een nieuwe tegenslag. Het was juni 2021 en ze werkte inmiddels als communicatiemedewerker bij de theaterwerkplaats waar ze eerder ook al had gewerkt. Nu kreeg ze te horen dat haar contract niet verlengd zou worden vanwege veranderingen binnen het bedrijf. Een domper. Zeker omdat ze er net achter was gekomen dat de uitkering waar ze als chronisch zieke recht op heeft, een stuk lager was dan ze eerder had gehoord.

‘Alles leek in elkaar te storten’, zegt ze. ‘Hoe moest ik rondkomen?’ Huilend belde ze het Juridisch Loket. Maar de medewerker aan de andere kant van de lijn zei haar ook niet verder te kunnen helpen. “‘Wat is dan nog het nut van mijn leven”, vroeg ik wanhopig. “Dat weet ik ook niet”, antwoordde hij.’ Verontwaardigd: ‘Dat zeg je toch niet!’

‘Laat mij maar degene zijn die wel de strijd aangaat. Hopelijk zullen anderen daar de vruchten van plukken.’

Snel herpakte ze zich en inmiddels weet ze weer waar ze voor leeft. ‘Ik wil andere mensen met een beperking helpen. Net als ik botsen zij tegen obstakels aan. De meeste accepteren dat. Ze vragen misschien een keer om een aanpassing, en als iemand dan nee zegt, dan halen ze hun schouders op. Nou laat mij maar degene zijn die wel de strijd aangaat. Hopelijk zullen anderen daar de vruchten van plukken.’ Vastberaden: ‘Hoe zwaar die strijd ook is, ik zal hem aangaan.’

Ze is al begonnen met zich verder te verdiepen in mogelijkheden. Zo ontdekte ze recentelijk dat er zoiets bestaat als het VN-verdrag handicap. 'Prachtig hoe onze rechten daarin verwoord staan', zegt ze. 'Te weinig mensen kennen echter het verdrag, waardoor onze rechten alsnog niet gerespecteerd worden.' Misschien dat vroegere docenten meer kunnen doen, als ze er van hadden geweten, denkt ze hardop. 'Eigenlijk zou iedereen die het verdrag niet kent, verplicht een cursus over onze rechten moeten volgen.'

En de mensen met een beperking zelf? 'Tegen hen zou ik willen zeggen: accepteer het nooit zomaar als iemand zegt dat iets niet kan, maar zoek uit wat de mogelijkheden zijn.' En vraag om hulp, voegt ze toe. 'Dat laatste heb ik zelf ook te weinig gedaan. Er zijn organisaties die weten wat je rechten zijn, en die je kunnen bijstaan. Het is te gek voor woorden dat die organisaties nodig zijn. Maar dankzij hen zullen we ooit wel gewoon standaard krijgen waar we recht op hebben.'

Sven Pluimers

**‘Kijk naar onze
talenten in plaats
van naar onze
beperkingen’**

Sven Pluimers (26) werkt bij een reclamebureau en is fractievolger van Progressief Woerden. Daarnaast is het zijn missie om ook andere mensen met een beperking aan het werk te helpen. Want ‘om hun plek in de maatschappij te vinden moeten zij nu nog een onnodig moeizame weg afleggen’.

In 2017 stapte de toen 21-jarige Sven Pluimers op Monique Balte af, manager personeelszaken van reclamebureau ESH Media. Hij had gehoord dat het bedrijf inclusiever wilde worden en greep zijn kans. ‘Ik vroeg of ik mocht solliciteren.’ Inmiddels werkt hij er al bijna vier jaar met veel plezier als sales-assistent.

En dat terwijl mensen soms liever lijken te kijken naar zijn beperking in plaats van zijn talenten. Iets waar Pluimers zich al langer kwaad over maakt. Eerder werkte hij bij een bibliotheek. Daar lieten ze hem schoonmaakwerk verrichten. Maar doordat hij door zijn beperking niet altijd even goed met zijn handen kan werken, paste dat niet goed bij hem. Liever wilde hij helpen bij het alfabetiseren van de teruggekeerde boeken. Zijn collega’s vreesden echter dat dat niet goed zou gaan, en dus moest hij de wc’s schoonmaken en het koffiezetapparaat blijven reinigen. ‘Dat vond ik oneerlijk’, blikt Pluimers terug. Toen ze hem later toch eens mee lieten helpen met het sorteren van de boeken, bleven collega’s hem op de foutjes wijzen die hij maakte, waarna het hem beter leek om iets anders te zoeken.

Eerst ging hij werken op een marketingbureau. ‘Daar deed ik de sociale media, wat ik heel leuk vond.’ Maar toen er een stagiair kwam, werd hij overbodig. Kort daarop mocht hij solliciteren bij ESH Media. Daar ondersteunt hij nu de accountmanagers met hand en spandiensten, en helpt hij met het opmaken van posters voor klanten. Hij heeft immers een vormgevingsopleiding afgerond. Daarom maakt Pluimers nu ook iedere week de nieuwsbrief op van ESH Media. Elke maandag mailt hij alle medewerkers met de vraag of zij nog een aardig bericht hebben, en hij vraagt ze foto’s te sturen van de buitenreclames die het bedrijf heeft gemaakt. Op vrijdag stelt hij alles samen. Hij kiest de lettertypes, de kleuren en met drie andere juryleden selecteert hij de ‘foto van de week’.

‘Als je kinderen met en zonder beperking samen naar school laat gaan, groeien ze met elkaar op en zal er veel meer tolerantie komen’

Naast deze voltijdsbaan – al kan hij er door corona nu slechts twee dagen per week werken – schuift hij iedere maandagavond aan bij de fractievergadering van Progressief Woerden (een samenwerking van de lokale PvdA en GroenLinks). Als fractievolger praat hij mee over het thema inclusiviteit. Want ook bij de gemeente kijken beleidsmakers te vaak nog naar de beperkingen van mensen in plaats van naar hun talenten.

Zijn verontwaardiging daarover ontwikkelde Pluimers al op jonge leeftijd. Door zuurstofgebrek bij zijn geboorte raakten Pluimers’ hersenen beschadigd en kon hij lang niet goed lopen en praten. ‘Daarom dachten mensen vaak dat ik nog veel meer niet kon.’

Met veel wilskracht leerde hij echter praten, lopen en toonde hij aan waartoe hij allemaal in staat was. 'Ik kan nu zelfs ook fietsen en skiën', zegt hij trots.

Als kind was hij liever op de reguliere basisschool gebleven, maar na groep vijf moest hij tot zijn teleurstelling naar het speciaal onderwijs. Daar begon hij voor medescholieren op te komen. Bijvoorbeeld in de schoolbus. 'Dan legde ik aan de chauffeur uit hoe die het beste met sommige kinderen om kon gaan. Ook vertelde ik soms wat kinderen bedoelden als die niet goed konden praten. Vaak begreep ik hen beter. Ik hielp hen ook als ze verdrietig of boos waren.' Pluimers werd zo een vertrouwenspersoon voor hen.

Het werd zijn missie om anderen met een beperking te helpen. En dat doet hij inmiddels volop. Naast zijn werk voor ESH Media en Progressief Woerden, is hij lid van de Landelijke Cliëntenraad waar hij onder meer meepraat over arbeidsbeleid en cliëntenparticipatie. Ook vergadert hij regelmatig met het zogeheten Inclusielab, een netwerk van ondernemers die een inclusieve samenleving nastreven. 'Ik zit daar in verschillende werkgroepen. In september organiseren we een festival in Woerden waar bedrijven, burgers sportclubs en scholen aan meedoen. Ze zullen praten over knelpunten maar vooral ook positieve voorbeelden en ideeën met elkaar delen.'

Door al die werkzaamheden kent hij natuurlijk het VN-verdrag handicap. 'Ik kwam er voor het eerst mee in aanraking toen ik bij Progressief Woerden actief werd.' Hij vindt het verdrag belangrijk, maar in de praktijk valt er nog veel te verbeteren, zegt hij. 'Nog altijd zien mensen ons als een aparte groep. Het zou zoveel beter zijn als we niet steeds van elkaar gescheiden worden. We zouden van elkaar kunnen leren.' Het speciaal onderwijs zou volgens hem daarom moeten worden geschrapt. 'Als je gewoon iedereen bij elkaar op het regulier onderwijs zet dan laat je kinderen van jongs af aan opgroeien met mensen met een beperking maar ook bijvoorbeeld met kinderen die een andere culturele achtergrond hebben. Zo zal er veel meer

tolerantie en acceptatie komen en vinden mensen sneller hun plek in de maatschappij. Nu moeten zij nog een onnodig moeizame weg afleggen.'

Zelf heeft hij inmiddels die plek gevonden. En daarin wil hij een voorbeeld zijn voor anderen. 'Ik wil mensen met een beperking stimuleren initiatief te nemen. Ze moeten het vertrouwen krijgen dat ze ondanks hun beperkingen veel mogelijkheden hebben. Nu ziet nog niet iedereen in de maatschappij dat wij zelfstandig kunnen werken en onze talenten kunnen benutten. Maar dat komt vanzelf', zegt hij vol vertrouwen.

Tot slot vertelt hij graag nog over enkele wapenfeiten in de politiek. Zo maakt hij zich er hard voor dat er in de nog aan te leggen natuurspeeltuin in Woerden ook inclusieve toestellen komen zodat álle kinderen er plezier kunnen maken. 'De initiatiefnemers staan er al voor open. En we gaan binnenkort verder praten.'

Daarnaast maakt hij zich met de Woerdense burgemeester Molkenboer hard voor een aanpassing van de Kieswet. Iemand met een verstandelijke beperking zou in het stemhokje hulp moeten kunnen krijgen, vindt Pluimers. Dat mag echter niet omdat iemand dan beïnvloed kan worden. Pluimers: 'Maar iemand die blind is, mag nu wel geholpen worden. Die hulp zouden mensen met andere beperkingen ook moeten kunnen krijgen als dat nodig is.' Hoewel de wet nog niet is aangepast mochten hij en anderen bij de laatste verkiezingen wel al een begeleider meenemen in het stemhokje. Hij glundert als hij erover vertelt. Heel blij was hij ook dat er dit jaar voor het eerst een verkiezingsdebat was in duidelijke, eenvoudige taal en met een gebarentolk. Trots: 'Daar krijg ik nou energie van. Dat hebben we maar weer mooi bereikt.'

Roos Wattel

**‘Zonder het verdrag
was mijn museum-
project misschien niet
zo succesvol geweest’**

Natuurlijk kunnen dove mensen de kunstwerken in musea bekijken, maar dat betekent niet dat ze alle gesproken informatie meekrijgen. Roos Wattel wist musea in het hele land te overtuigen ook daarin toegankelijker te worden. ‘Je voelt je behoorlijk buitengesloten als je om je heen allemaal mensen ziet met koptelefoons van de audiotour.’

Als meisje van tien deed Roos Wattel een verrassende ontdekking. Op het perron stond ze met haar vader op de trein te wachten. Ze speelde met de treinkaartjes toen ze ineens de tekst op haar vaders kaartje zag staan: ‘begeleider gehandicapt’. Ik snapte er niets van, blikt de inmiddels 34-jarige Roos Wattel terug. ‘Ik was toch niet gehandicapt? Ik kon lopen, mijn armen goed bewegen, wat was het probleem?’ In gebarentaal vroeg ze haar vader of dit was hoe zij gezien werd. Haar vader gebaarde bevestigend.

Hoewel Wattel opgroeide met horende ouders, had zij noch haar eveneens doof geboren zus het niet kunnen horen nooit als een handicap gezien. Altijd had ze prima kunnen communiceren. Binnen het gezin en ook erbuiten. ‘Dove mensen kunnen juist heel goed aan horende mensen overbrengen wat ze willen zeggen’, vertelt ze. ‘We zijn getraind in het vinden van creatieve manieren daarin. We maken handgebaren, schrijven snel iets op of we zoeken naar plaatjes op een smartphone.’ Natuurlijk kent ze mensen met wie dat soms lastiger is. Maar ligt dat dan aan haar of aan diegene die zo’n gesprek niet aandurft en die de gebarentaal niet machtig is?

Zo kijkt niet iedereen ertegen aan. In 2014 werd Wattels contract bij Greenpeace niet verlengd. Om aan vergaderingen te kunnen deelnemen had ze een gebarentolk nodig, maar het UWV wilde die slechts voor 15 procent van haar werkuren vergoeden. 'Zo is dat in Nederland geregeld.' Wattel vocht dit aan bij de rechter, maar kreeg geen gelijk. 'Dat Greenpeace had verklaard heel tevreden te zijn met mijn werk werd tegen me gebruikt. De rechter zei dat er kennelijk geen probleem was', vertelt ze.

Ze besloot als zelfstandige aan de slag te gaan. Wattel ging culturele instellingen adviseren hoe die toegankelijker konden worden voor dove en slechthorende mensen. Al snel werd ze benaderd door het Amsterdamse fotomuseum Foam. In 2007 was dat het eerste Nederlandse museum dat veel informatie toegankelijk had gemaakt voor dove bezoekers. Wattels zus Martine was destijds een van de dove museumgidsen. Nu wilden ze kijken hoe dat verder ontwikkeld kon worden en kwamen ze op het idee om het project Musea in Gebaren te starten. Naast Foam moesten meer musea toegankelijker worden. Nederland stond op het punt om het VN-verdrag handicap te ratificeren, waardoor musea uit het hele land belangstelling kregen in het project. Inmiddels zijn zestien musea erbij aangesloten, waaronder het Drents Museum, de Lakenhal in Leiden en het Stedelijk Museum in Amsterdam. Zij bieden structureel programma's aan in Nederlandse gebarentaal. Daarnaast heeft het project 26 dove gidsen opgeleid en bij 21 musea workshops gegeven.

Ondanks alle belangstelling begreep niet iedereen waarom dove museumgidsen nou zo noodzakelijk zijn voor musea. 'Alle kunst in musea kun je toch bekijken?' vroegen mensen weleens. 'En veel informatie staat toch geschreven in gidsen of op de muur bij het kunstwerk?' Volgens Wattel tonen die vragen de onwetendheid aan over waar dove mensen dagelijks tegenaan botsen. 'Natuurlijk lopen zij veel informatie mis. En je kunt je behoorlijk buitengesloten voelen als je om je heen allemaal museumbezoekers ziet met koptelefoons op van de audiotour.' Voor onder andere het Rijksmuseum en het Verzetsmuseum in Amsterdam ontwikkelde ze daarom een

multimediatour met dove museumgidsen in beeld. ‘Ook realiseren horende mensen zich niet altijd dat Nederlands de tweede taal is voor veel dove mensen’, vervolgt Wattel. ‘De teksten in musea kan ik inderdaad lezen, maar veel natuurlijker neem ik de informatie tot me in Nederlandse gebarentaal.’

‘Horende mensen beseffen niet altijd dat Nederlands mijn tweede taal is. Ik kan het lezen, maar veel natuurlijker neem ik informatie tot me via gebaren’

Hoewel ze zichzelf dus nooit heeft gezien als iemand met een handicap, is ze blij met het VN-verdrag handicap. ‘Die is nodig voor de emancipatiestrijd die we voeren. Zonder het verdrag was ons museumproject misschien niet zo succesvol geweest.’ Zoals ook de erkenning van de Nederlandse gebarentaal belangrijk en nodig is, vervolgt ze. ‘Daarmee kunnen we overheden, bedrijven en organisaties overtuigen dat ze hun informatie ook in die taal moeten aanbieden.’

Strijd voor die erkenning voert ze al van kinds af aan. Op haar twaalfde nam ze met haar zus op het Binnenhof in Den Haag deel aan een demonstratie. ‘Ik mocht erover vertellen in het Jeugdjournaal’, zegt ze. In haar hand had ze een bord waarop stond dat ze wilde dat Nederlandse gebarentaal voor haar dood erkend zou worden. Ruim 22 jaar later, in maart 2021, was het zover. Koning Willem-Alexander zette zijn handtekening onder de wet die bepaalt dat gebarentaal een officiële taal is in het Nederlandse Koninkrijk. ‘Dat was een belangrijk en heel emotioneel moment’, zegt ze. ‘Honderd jaar lang, tussen 1880 en 1980, was gebarentaal verboden in het onderwijs.’

Dove kinderen moesten op hun handen zitten. Soms kregen ze lijfstraffen als ze toch gebaren maakten.'

De dovengemeenschap kent een rijke cultuur en historie, vervolgt Wattel. 'In de negentiende eeuw bloeide de Nederlandse gebarentaal juist op, ook in het onderwijs. Tot dat verbod er kwam. De honderdjarige onderdrukking die volgde heeft een grote impact gehad. Met de erkenning van de Nederlandse gebarentaal kan onze cultuur weer opleven en ontluiken. Want uiteindelijk is dat wat we zijn: een culturele minderheid.'

**vlnr: Adriana van Dooijeweert, Jan-Peter Loof
Marjolein Swaanenburg-van Roosmalen, Yvonne Donders**

**Vijf jaar VN-verdrag handicap:
een historisch verdrag voor
mensen van wie de rechten nog
niet vanzelfsprekend zijn**

Werkgevers met koudwatervrees, filmondertiteling en toegankelijke stemhokjes. Deze week was het vijf jaar geleden dat het VN-verdrag handicap voor Nederland in werking trad. (vlnr) Voorzitter Adriana van Doijeweert, ondervoorzitter Jan-Peter Loof en collegeleden Marjolein Swaanenburg-van Roosmalen en Yvonne Donders vertellen over wat er sindsdien is bereikt, én waar nog hard aan gewerkt moet worden. ‘Vijf jaar is echt niet zo heel lang. Zo’n verdrag kan niet in een keer de hele maatschappij veranderen.’

Het is maandagochtend 9.00 uur. De werkweek is net begonnen als vier leden van het College voor de Rechten van de Mens aanschuiven voor een zoomgesprek over het VN-verdrag handicap.

Vijf jaar geleden ratificeerde Nederland dit mensenrechtenverdrag dat in vele opzichten bijzonder is. ‘Al zullen veel Nederlanders zich misschien nog steeds afvragen hoe noodzakelijk het verdrag is voor ons land’, zegt Collegelid Yvonne Donders. Glimlachend: ‘En je zou inderdaad kunnen stellen dat we ook zonder zo’n verdrag er met elkaar voor zouden moeten zorgen dat iedereen in de samenleving van zijn rechten kan genieten en volwaardig mee kan doen. Maar zo werkt het helaas niet.’

En juist daarom was er, zegt ze, behoefte om al die rechten vast te leggen in een juridisch document. De al bestaande mensenrechtenverdragen die vanzelfsprekend ook gelden voor mensen met een beperking, waren niet afdoende. ‘Zoals er ook aparte verdragen zijn

voor bijvoorbeeld vrouwen en kinderen. Die groepen lopen immers vaker aan tegen discriminatie en andere mensenrechtenschendingen, en ze zijn meestal minder bij machte om hun rechten af te dwingen. Dan is zo'n verdrag toch een flinke steun in de rug.'

En zo kwamen de Verenigde Naties eind 2006 met het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, zoals het voluit heet. Vier jaar later hadden voldoende landen het verdrag geratificeerd en trad het in werking. Inmiddels zijn 118 landen partij bij het verdrag. Donders: 'Dat is vrijwel de hele wereld.' Alleen de VS hebben het, net als enkele kleinere landen als Botswana, Liechtenstein en Oezbekistan, nog niet omarmd. 'En dat is wel heel jammer.'

Ook Nederland was vrij laat. Pas in 2016, tien jaar na de verschijning van het verdrag, ratificeerde Nederland het, als een van de allerlaatste EU-landen en later dan bijvoorbeeld China, Rusland, Afghanistan en Zimbabwe.

Een aardsverschuiving voor hun positie in de samenleving

Toch was het beter laat dan nooit. Collegelid Marjolein Swaanenburg-van Roosmalen noemt de ratificatie destijds: 'Een iconisch moment voor alle mensen met een beperking en hun belangenbehartigers. Echt een aardsverschuiving voor hun positie in de samenleving'. Ook Collegevoorzitter Adriana van Doijeweert kan zich die zomer nog goed herinneren. Ze was toen krap een jaar voorzitter en werd in rap tempo ingewerkt op het verdrag.

'Toenmalig Collegelid Dick Houtzager had zich echt hardgemaakt voor de Nederlandse ratificatie. Het was bijna zijn levenswerk', zegt ze. Zelf werkte Van Doijeweert al langer met mensenrechten. Als rechter en als adviseur van de regering wist ze er vanzelfsprekend een hoop over. En toch was ze zich naar eigen zeggen nog niet helemaal bewust van wat de implementatie van mensenrechten in de dagelijkse praktijk betekent.

‘Dit verdrag vraagt ook iets van alle burgers: kijk niet meer alleen naar de beperking maar kijk naar de mens achter de beperking’

- Jan-Peter Loof, ondervoorzitter College voor de Rechten van de Mens

‘In aanloop naar de ratificatie organiseerden we vijf themadiners met mensen met een beperking. Die gingen over onderwijs, zorg, wonen, arbeid en toegankelijkheid in het algemeen. Op die avonden bleken mijn veronderstellingen niet allemaal te kloppen.’ Zo meende ze dat zorg toch wel een heel belangrijke zaak moest zijn, juist voor mensen met een beperking. ‘Meer dan veel andere mensen zullen zij toch behoefte hebben aan de beste zorg die er is, dacht ik.’ Maar tijdens het diner over dat thema hadden de deelnemers het juist over heel iets anders, vertelt Van Doijeweert. ‘Ze vonden het vooral belangrijk dat ze afkwamen van het beeld dat ze alleen maar zorg-behoevend zouden zijn. Ze wilden uit die gemedicaliseerde sfeer en niet meer behoren tot de zogenaamde “wereld van mensen met een beperking”. Net als iedereen horen ook zij bij de maatschappij in al haar facetten.’

‘En dat maakt dit verdrag onder andere zo speciaal’, vult Donders aan. ‘Het verdrag schrijft voor dat we niet alleen meer kijken naar wat iemand allemaal niet kan door zijn beperking en naar welke zorg er nodig is. Het gaat veel meer uit van de persoon die zelf het heft in eigen handen neemt en autonoom kan beslissen of kan meebeslissen hoe zijn of haar leven eruit zou moeten zien. Dat is de kern van het verdrag. Het is niet een soort liefdadigheid van kijk nou eens hoe goed wij die rechten geven aan mensen met een beperking.’

Nee, mensen hebben die rechten en daarom moeten er zoveel mogelijk obstakels worden weggenomen zodat ze die rechten ook daadwerkelijk kunnen genieten.'

Om dat te bereiken is, volgens Van Dooijeweert, onder andere inclusief onderwijs heel belangrijk. 'Door kinderen met en zonder beperking samen naar school te laten gaan, leren ze van jongs af aan dat niet iedereen hetzelfde is en dat mensen met beperkingen er gewoon bij horen. Zo zullen die veronderstelde gescheiden werelden tot elkaar komen. Dat bepleitten we al heel lang bij de ministers die erover gaan. Toch gaan kinderen met een beperking vaak nog naar aparte scholen, en dat is niet in lijn met het verdrag. Nederland zou een voorbeeld moeten nemen aan landen die veel meer geïnvesteerd hebben in inclusief onderwijs.'

Alle facetten van het leven

Gevraagd wat er nog meer uniek is aan het VN-verdrag handicap, zegt Jan-Peter Loof, ondervoorzitter van het College, is dat er een nationale toezichthouder moest worden aangesteld. En dat zijn wij.' Bij de meeste verdragen, legt hij uit, gaan regeringen er op eigen houtje mee aan de slag. Er is dan afgezien van de rechter niemand die op nationaal niveau structureel in de gaten houdt of dat goed gaat. 'Als toezichthouder zijn wij aanjager van de rechten van mensen met een beperking. We adviseren de overheid wat ze beter kunnen doen, we doen aanbevelingen en lobbyen zodat die opgevolgd worden. Dat hebben andere verdragen niet.'

Swaanenburg-van Roosmalen vertelt dat het ook voor veel lokale overheden echt wel even wennen was en is. Er was ook veel onwetendheid. 'In mijn eerste jaren bij het College sprak ik weleens met wethouders die dan zeiden dat als Nederland het verdrag had geratificeerd het toch niet betekende dat zij zich er als gemeenten dan ook aan moesten houden. De gemeente is toch geen partij bij het verdrag? Dan legde ik hen uit dat het toch anders in elkaar stak, en dat gemeentes zich er wel degelijk aan moeten houden volgens het Nederlands staatsrecht.'

Ook verwijzen wethouders haar nog weleens door naar een collega die het verdrag in de portefeuille zou hebben. Dan legt ze uit dat het fantastisch is dat er kennelijk een wethouder is die zich speciaal richt op de implementatie van het verdrag binnen die gemeente, maar dat de naleving van het verdrag uiteindelijk alle wethouders aangaat. ‘Het verdrag gaat immers over vrijwel alle facetten van het leven, van onderwijs en werk tot wonen en vrije tijd.’

Intussen verplicht het verdrag alle overheden om mensen met een beperking te betrekken bij het te maken beleid, benadrukt Swaanenburg-van Roosmalen. ‘En ook dat gaat nog niet altijd goed genoeg’, voegt ze toe. ‘Vaak worden ze niet betrokken, of worden ze voor de vorm nog even uitgenodigd zodat de beleidsmakers dat af kunnen vinken. Maar zo werkt het niet, en daar zijn de VN heel helder over: mensen met een beperking moeten vanaf het eerste stadium volledig betrokken worden bij wetgeving, uitvoering en beleidsbeslissingen.’

Geen barmhartigheid maar een mensenrecht

Niet alleen bij overheden, ook voor veel mensen met een beperking deed het verdrag hen de ogen openen. Ineens realiseerden ze zich dat het geen gunsten waren waar ze al die jaren om hadden gevraagd, maar hun mensenrechten. Als iemand die slecht hoort of slecht ziet vraagt of bepaalde overheidsinformatie toegankelijk voor hen gemaakt kan worden, is dat geen geste maar iets waar ze recht op hebben. En als een gemeentehuis of een tram of bus toegankelijk wordt voor rolstoelers is dat ook niet slechts een barmhartig gebaar maar een mensenrecht dat gerespecteerd wordt.

Hoe blij ze ook waren met die erkenning, toch is er onder veel mensen met een beperking ook teleurstelling over het verdrag, zo merkt het College. Ondanks de ratificatie is er in de afgelopen vijf jaar nog te weinig veranderd aan hun positie. Swaanenburg-van Roosmalen: ‘Die teleurstelling is er en tegelijkertijd moet ik eerlijk zeggen dat er van alles wordt ondernomen door overheden en private partijen. Al zou het soms echt wel sneller kunnen inderdaad.’

‘Gemeenten zeiden dat zij zich niet aan het verdrag hoefden te houden omdat zij het niet hadden geratificeerd. Dan legde ik uit dat dat toch anders in elkaar stak’

- Marjolein Swaenenburg-van Roosmalen, lid College voor de Rechten van de Mens

Donders: ‘Veel problematiek is gewoon hardnekkig. En zo’n verdrag kan niet in een keer de hele maatschappij veranderen. Zo werkt het niet helaas. Vijf jaar is zo lang nog niet. Het heeft alleen al tijd nodig voordat het verdrag op alle burelen van de overheid terecht komt.’

Loof vertelt over een Noord-Hollandse rechter die in de jaren zeventig een zaak deed waarbij een advocaat zich beriep op het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. ‘Iedere jurist kent dat verdrag inmiddels. Als student rechten krijg je er uitgebreid college over. Maar in de jaren zeventig was dat nog lang niet zo.’ En dus wist ook deze rechter niet waar die advocaat het over had. Hij zei dat even te moeten uitzoeken in de bibliotheek. Loof: ‘Dat verdrag trad in 1953 in werking en bestond toen dus al zo’n 25 jaar. Ik ga ervan uit dat het VN-verdrag handicap een stuk sneller bekend zal worden.’ Van Doijeweert, glimlachend: ‘Dat weet ik wel zeker.’

Waar ze dat aan merken? Loof zegt dat de meeste discriminatiezaken die bij het College terechtkomen gaan over handicap of chronische ziekten. Je zou misschien verwachten dat er meer meldingen zouden binnenkomen van mensen die zich gediscrimineerd voelen op basis van hun geloof of etniciteit, maar dat is dus niet zo. En dat is volgens

Loof het gevolg van het verdrag. 'Als mensen zich bewuster worden van hun rechten, dan komen ze ook sneller in het geweer als ze menen dat die rechten geschonden worden.'

Subtiele discriminatie

Die oordelen die collegeleden vellen over discriminatiezaken is een van de belangrijke taken van het College. Loof: 'Als je meent dat je gediscrimineerd wordt dan kun je dat bij ons melden en dan kijken wij of de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte is geschonden.' Die zaken zijn om twee redenen belangrijk, vervolgt hij. 'Allereerst zijn ze vaak een eye-opener voor bedrijven die zich er niet van bewust waren dat ze discrimineerden. Vaak gaat het namelijk om heel subtiele discriminatie. Na een negatief oordeel van ons passen ze vaak hun beleid aan.'

Daarnaast krijgt het College door die zaken beter in beeld welke kwesties er spelen, zegt Loof. 'De laatste jaren is er bijvoorbeeld hard gewerkt aan het rolstoeltoegankelijk maken van het openbaar vervoer. Bushaltes en treinperrons zijn aangepast, en ook zijn de treinen, trams en bussen anders ingedeeld. Dat proces was al in gang gezet voor de ratificatie van het verdrag.'

Toch zijn er nog steeds mensen die tegen hobbels botsen, zegt Loof. Dat ontdekte het College door de meldingen die er kwamen van mensen met een scootmobiel: zij mogen in hun scootmobiel niet met de bus mee, terwijl dat in een (elektrische) rolstoel wel mag. 'Gemeentes bieden vandaag de dag steeds vaker scootmobielen aan aan mensen die slecht ter been zijn, maar dan stuiten zij toch op een hindernis als ze daarmee niet met de bus kunnen meerijden. En dus lobbyen we nu dat bekeken moet worden of ook personen op een scootmobiel veilig vervoerd kunnen worden in de OV-bussen. Eerlijk gezegd heb ik zelf geen idee hoe ze dat een, twee, drie moeten oplossen, maar daar zouden deskundigen zich over moeten buigen.'

Oordeelt het College in sommige zaken anders dan voor de ratificatie van het VN-verdrag handicap? Loof legt uit dat de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte inderdaad

is aangepast sinds Nederland partij is bij het verdrag. ‘En dat zijn heel belangrijke wijzigingen’, vult Swaanenburg-van Roosmalen aan. Loof: ‘Allereerst zegt de wet nu dat alles in die wet moet worden uitgelegd in lijn met wat er in het VN- verdrag handicap staat. Dat is een significante bepaling. Daarnaast verplicht de wet dat aanbieders van goederen of diensten hun aanbod “geleidelijk” toegankelijk moeten maken voor mensen met een beperking.’

‘Ook zonder het verdrag zouden landen moeten zorgen dat mensen met een beperking volwaardig mee kunnen doen aan de maatschappij. Maar zo werkt het helaas niet’

- Yvonne Donders, lid College voor de Rechten van de Mens

Filmondertiteling

Loof vertelt over een dove man die met zijn zoon een kinderfilm had gehoord bij een online platform. De film was nagesynchroniseerd in het Nederlands. En dus meende het platform dat ondertiteling niet meer nodig was. Gevolg was dat die dove man de film niet kon volgen. Daarom meldde hij zich bij het College.

‘Uiteindelijk bleek zowel het filmplatform als de producent best bereid te zijn om dat aan te passen’, vertelt Loof. ‘Er zaten wat juridische complicaties aan, en ook kosten: het was iets van 500 euro om zo’n film te ondertitelen. Nou van zo’n bedrag zei de producent niet wakker te liggen. En zo werd het ons duidelijk dat die filmmaatschappij en het platform er werk van maakten en oordeelden we positief over hen. Voor de ratificatie van het verdrag zouden we geen uitspraak in deze

zaak hebben gedaan, omdat de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte hier toen nog niet over ging.’ Na even nadenken: ‘Eigenlijk zouden we nu nog eens moeten onderzoeken of alle films nu wel standaard met ondertiteling worden aangeboden.’

‘Volgens mij gaat dat een stuk beter, Jan-Peter’, reageert Swaanenburg-van Roosmalen. ‘Al gaat er bij live-uitzendingen wel nog veel verloren bij de ondertiteling. Door de snelheid wordt veel uitgesproken tekst gemist.’

Koudwatervrees voor mensen met psychische beperking

‘Maar we moeten bekijken dat we het vanmorgen niet alleen hebben over de zichtbare beperkingen’, vervolgt ze. ‘We hebben het over rolstoelgebruikers of doven, terwijl we er altijd naar streven om de aandacht goed te verspreiden over mensen met álle beperkingen.’

Van Dooijeweert knikt en zegt dat met name de mensen met psychische beperkingen vaak vergeten dreigen te worden. ‘In onze oordelen merken we ook dat werkgevers die beperkingen vaak het moeilijkst vinden om mee om te gaan’, reageert Loof. ‘Het aanpassen van een werkplek gaat vaak nog wel. Een kantoor toegankelijk maken voor een rolstoel, een bureau verstelbaar maken, de aanschaf van computerschermen die bijgedraaid kunnen worden... Dat zijn allemaal vaak eenmalige ingrepen die goed te overzien zijn. De wensen van mensen met psychische beperkingen zijn soms ingewikkelder, ook in juridisch opzicht. Soms vragen ze of hun takenpakket kan veranderen. Het is soms maar zeer de vraag of een werkgever daartoe verplicht is.’

Van Dooijeweert vertelt over een zaak van iemand die solliciteerde op een onderzoeksfunctie met leidinggevende taken. ‘Diegene had de juiste papieren om dat onderzoek goed te kunnen verrichten. Dat stond buiten kijf. Maar door haar psychische beperking kon en wilde ze die leidinggevende taken niet uitvoeren. Dan raak je in een heel

ingewikkelde discussie, omdat de werkgever voor het team juist iemand nodig had die ook de coördinatie op zich kon nemen.'

Tegelijkertijd, zegt Van Dooijeweert, zijn er ook veel werkgevers die koudwatervrees hebben om iemand met een psychische beperking aan te nemen. 'Ze vrezen dat diegene vaak en lang zal uitvallen. Maar ook daar zijn oplossingen voor te vinden. Bovendien kunnen werkgevers preventieve maatregelen nemen. Laat iemand bijvoorbeeld vaker thuiswerken als dat meer rust geeft.'

Positieve ontwikkelingen dankzij corona

Dat thuiswerken zal misschien makkelijker worden toegestaan nu heel Nederland door de pandemie anderhalf jaar aan huis gebonden was, merkt Donders op. En volgens Loof is dat inderdaad al terug te zien in de oordelen van het College: 'Werkgevers die in het verleden moeilijk deden als iemand een paar dagen per week thuis wilde werken, ontdekten tijdens de pandemie dat het echt niet zo noodzakelijk is dat iedereen altijd op de werkvloer aanwezig is. Zij zijn flexibeler geworden.'

Zo zijn er volgens Donders meer positieve ontwikkelingen dankzij corona. 'Lang was de crisiscommunicatie van de overheid onbegrijpelijk voor dove mensen.' En inmiddels weet heel Nederland wie Irma is.'

Maar ondanks deze positieve voorbeelden heeft corona toch vooral ook laten zien hoe broos de rechten van mensen met een beperking nog altijd zijn, zeggen ze alle vier. 'Meer dan anderen hadden mensen met een beperking last van de vele obstakels die veroorzaakt werden door de pandemie', zegt Donders. 'Zelfs bij overheden of bedrijven die heel goed op weg waren, zag je dat alles weer overboord dreigde te worden gegooid. Het bewustzijn over de positie van mensen met een beperking moet nog veel meer verankerd worden.'

Neem de verplichting in supermarkten om met een winkelwagen rond te lopen. 'Voortdurend moesten mensen in een rolstoel uitleggen dat dat voor hen niet mogelijk was', zegt Donders. 'Soms kozen ze er dan maar voor om niet meer naar de winkel te gaan. Dat is niet goed. Ook al is er wellicht formeel een uitzondering voor deze mensen,

‘Mensen met een beperking willen af van het beeld dat ze alleen maar zorgbehoevend zouden zijn. Ze willen terecht uit die gemedicaliseerde sfeer’

- Adriana van Doijeweert, voorzitter College voor de Rechten van de Mens

dat is lang niet bij iedereen bekend.’ Ook mensen die om medische redenen geen mondkapje kunnen dragen, bleven soms dan maar thuis, vervolgt ze. ‘Ze wilden niet weer aan de buschauffeur moeten uitleggen waarom zij hun mond en neus vrij moesten houden. Het is belangrijk dat beleidsmakers een antenne krijgen voor deze groep mensen, zodat ze ook aan hen denken als er nieuwe regels worden ingevoerd.’

Swaanenburg-van Roosmalen zegt dat die beleidsmakers vaak echt wel goede intenties hebben. ‘Daar ligt het niet aan. Toen we tijdens de pandemie adviezen uitbrachten waren veel overheden bereid die op te volgen. Maar al die adviezen waren niet nodig geweest als ze mensen met een beperking standaard hadden betrokken bij de besluiten over de maatregelen. De pijnlijke realiteit is echter dat veel overheden dat nog lang niet op orde hebben.’

Speciale stembureaus voor mensen met een beperking

En dan waren er midden in de coronapandemie ook nog Tweede Kamerverkiezingen. Net als andere jaren was er bij het College een meldpunt waar mensen klachten konden indienen als ze door hun beperking niet goed hun stem hadden kunnen uitbrengen, of juist goede ervaringen delen. Konden rolstoelers makkelijk het

stemlokaal in? Was er hulp voor slechthorende of blinde mensen? Hoewel het ook dit jaar echt niet overal goed ging, waren er veel minder klachten dan bij eerdere verkiezingen, zegt Donders. 'En de helft van die klachten hadden te maken met de coronabeperkingen die er onder normale omstandigheden niet waren geweest.' Ook Swaanenburg-van Roosmalen is positief over de stappen die daarin zijn gezet. 'Tegelijkertijd', zegt ze, 'wordt Rome niet in een dag gebouwd en is er dus nog een hoop te doen. Bovendien is er ook nog verschil van mening over hoe Rome er dan uit moet komen te zien.' Veel mensen met een beperking hebben er bijvoorbeeld moeite mee als er speciaal voor hen een toegankelijk stembureau is opgezet. Ze zien dat als stigmatiserend omdat er eigenlijk overal toegankelijke stemlokalen zouden moeten zijn. 'En dat is nog lang niet het geval.'

Ook bij het College zelf konden burgers stemmen, vertelt Swaanenburg-van Roosmalen. En ook die was speciaal ingericht voor dove en slechthorende mensen. Uit heel Nederland kwamen zij naar Utrecht om bij het College hun stem uit te brengen. 'Heel bijzonder was dat', zegt ze. 'Zo'n speciaal bureau wordt dus zeker niet door iedereen als negatief ervaren. Maar dat mensen met een beperking verschillende ideeën hebben over hoe het zou moeten, maakt het voor overheden soms lastig om in het woud van alle meningen de juiste weg te vinden.'

Tussen de oren van alle overheden

Voor het zoomgesprek beëindigd is en de collegeleden aan hun werkweek beginnen, wil Swaanenburg-van Roosmalen nog eens opmerken dat dit pas het eerste lustrum is, en dat vijf jaar niet heel lang is. 'Bij het tweede lustrum hoop ik dat er weer zo'n groeps-interview komt, en dat er dan veel meer stappen zijn gezet. Misschien dat beleidsmakers tegen die tijd mensen met een beperking wel volledig betrekken bij hun werk.' Donders: 'Er zou inderdaad echt wat meer tempo moeten komen in dat proces, zodat mensen met een beperking minder teleurgesteld zullen zijn. Ik ben echt niet zo

naïef om te denken dat over vijf jaar alles bereikt is. Maar als ze bij alle te zetten stappen betrokken worden, zal dat al heel wat begrip kweken.'

Loof vult aan: 'Het verdrag zou niet alleen tussen de oren moeten komen van alle overheden, maar eigenlijk vraagt dit verdrag iets van alle burgers. Kijk niet meer alleen naar de beperking maar kijk naar de mens achter de beperking.' Van Dooijeweert: 'Dat is inderdaad de kernboodschap.' Swaanenburg-van Roosmalen sluit zich daarbij aan. 'Het is goed dat we ons binnen het College met name richten op de verplichtingen die het verdrag aan de overheid stelt. Tegelijkertijd is er inderdaad een emancipatiestrijd gaande. Als ik in mijn omgeving vertel over het verdrag dan krijg ik nog weleens reacties dat er toch wel ernstigere kwesties zijn als het gaat om mensenrechten. Nou ik kan zeggen dat we het hier over mensen hebben die opkomen voor hun rechten die bij lange na nog niet vanzelfsprekend zijn.'

www.mensenrechten.nl